

ỨNG DỤNG PHƯƠNG PHÁP MONTESSORI TRONG VIỆC THỰC HIỆN CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC MẦM NON

TRỊNH THỊ XIM*

Ngày nhận bài: 15/08/2017; ngày sửa chữa: 24/08/2017; ngày duyệt đăng: 25/08/2017.

Abstract: Access to world-class educational methods in which the Montessori method is prevalent in pre-school settings in Vietnam. However, understanding the philosophy of this educational method and effectively applying it to the implementation of the preschool program requires further research. This article addresses fundamental issues in applying this approach to organization of educational activities at preschools in Vietnam.

Keywords: Montessori method, preschool teacher, preschool education.

1. Đặt vấn đề

Trong xu thế hội nhập quốc tế và đổi mới căn bản, toàn diện chiến lược giáo dục, việc quan tâm phát triển tiềm năng của con người là rất cấp thiết. Tuổi ấu thơ giữ vai trò quan trọng trong quá trình hình thành và phát triển nhân cách của con người. Việc vận dụng những quan điểm giáo dục tiên tiến trong quá trình chăm sóc - giáo dục trẻ là rất cần thiết.

Phương pháp dạy học Montessori đã và đang được các nhà giáo dục chú ý và sử dụng trong quá trình giáo dục trẻ nhỏ ở các trường mầm non của nhiều nước trên thế giới. Trẻ yêu thích hoạt động, tích cực tự khám phá, trải nghiệm, học sâu về mọi lĩnh vực là mong muốn thiết tha của Montessori. Các hoạt động giáo dục giữ vai trò quan trọng trong việc hình thành kiến thức, kĩ năng, năng lực cho trẻ. Mặt khác, khi trẻ yêu thích các hoạt động theo sự lựa chọn riêng của mình cũng sẽ là những tiền đề quan trọng trong học tập cũng như trong cuộc sống của trẻ sau này.

Tuy nhiên, thực tiễn cho thấy, quá trình vận dụng tư tưởng giáo dục của Montessori trong việc thực hiện chương trình giáo dục mầm non (GDMN) ở Việt Nam cũng còn những bất cập do những nguyên nhân khách quan và chủ quan. Một số giáo viên chưa biết cách sử dụng các quan điểm giáo dục tiên tiến trên thế giới và quá trình chăm sóc - giáo dục trẻ. Vì vậy, kết quả chăm sóc - giáo dục trẻ chưa thật sự đáp ứng được các yêu cầu của ngành GDMN trong giai đoạn mới theo quan điểm "Giáo dục lấy trẻ làm trung tâm".

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Bản chất của phương pháp giáo dục Montessori

Hoạt động tự do của trẻ trong môi trường đã được chuẩn bị với sự hướng dẫn trực tiếp rất hạn chế của giáo viên. Hay nói cách khác, phương pháp giáo dục Montessori ưu tiên những điều kiện tốt nhất cho trẻ.

Các hoạt động giáo dục được thiết kế xuất phát từ nhu cầu, hứng thú, khả năng, trình độ và điều kiện cụ thể của từng trẻ. Thông qua sự quan sát tinh tế và nghiên cứu sâu rộng, Montessori phát hiện ra rằng, trẻ có tiềm năng học tập và giai đoạn trưởng thành quan trọng nhất của trẻ là 0-6 tuổi [1].

Mỗi đứa trẻ sinh ra đều mang một năng lực tiềm tàng giúp chúng dễ dàng, nhanh chóng đón nhận môi trường xung quanh để phát triển bản thân. Theo Montessori, năng lực đó là "khả năng mẫn cảm và khả năng lĩnh hội". Trẻ hứng thú, tập trung thực hiện một công việc nhiều lần, trẻ tự tin hài lòng về bản thân sau khi hoàn thành công việc, trẻ cảm thấy hạnh phúc, vui sướng sau mỗi công việc do chính bản thân trẻ thực hiện.

2.2. Nguyên tắc giáo dục của Montessori:

- Tin tưởng vào khả năng quyết định và điều chỉnh việc học tập của trẻ.
- Tạo cơ hội cho trẻ hoạt động, thử nghiệm, thao tác và khám phá.
- Tạo ra những thách thức để học sinh giải quyết vấn đề và làm việc độc lập.
- Tạo thuận lợi để trẻ lên kế hoạch, thực hiện và tự đánh giá hoạt động của mình.
- Giao tiếp và thảo luận mở.
- Các chủ đề, hoạt động cần dựa trên kinh nghiệm và sở thích của trẻ [2].

2.3. Vận dụng phương pháp giáo dục Montessori

Nhìn chung, một "Ngôi nhà của trẻ" giống như Montessori xây dựng có lẽ là mong muốn chung của những nhà giáo dục theo đuổi quan điểm lấy trẻ làm trung tâm. Tuy nhiên, các nhà giáo dục lo ngại khi nghiên cứu ứng dụng phương pháp giáo dục Montessori là nguồn tài chính cần để đầu tư trọn bộ giáo cụ

* Trường Cao đẳng Sư phạm Trung ương

Montessori và việc đào tạo giáo viên Montessori giỏi chuyên môn. Một số người thì có những ý kiến: *Trẻ được lựa chọn những đồ dùng quá dễ* [1].

Một số ý kiến đánh giá về phương pháp Montessori là: lộn xộn; giáo viên bị mất uy quyền; tập trung vào làm việc cá nhân, không chú trọng làm việc nhóm; Âm nhạc và tạo hình rất khó kết hợp và thực hiện khi làm việc tự do.

Chương trình GDMN hiện nay ở nước ta có thể vận dụng các quan điểm giáo dục đã thành công tại nhiều nước trên thế giới như Montessori. Việc lựa chọn này nhằm khẳng định quan điểm mà chúng ta đã chọn là tiến bộ, hiện đại và phù hợp với xu hướng của thế giới. Vấn đề quan trọng là không bàn sâu hơn về vấn đề tài chính hay quy trình đào tạo giáo viên Montessori.

Cách vận dụng phương pháp Montessori cũng chính là những biểu hiện của quan điểm “lấy trẻ làm trung tâm” mà các chuyên gia giáo dục Việt Nam đã xác định khi xây dựng chương trình GDMN năm 2009. Chiến lược phát triển GDMN trong giai đoạn tới cũng vẫn tiếp tục xu thế này.

Dưới đây là đề xuất một vài gợi ý cho giáo viên mầm non khi muốn ứng dụng phương pháp giáo dục Montessori vào công tác giáo dục trẻ. Làm việc tự do đòi hỏi ở giáo viên một vai trò khác và mới ở giáo viên như: Giáo viên hướng dẫn hơn là điều chỉnh trẻ; chấp nhận, tin tưởng và tôn trọng là những giá trị quan trọng; giáo viên thụ động và quan sát, trẻ hoạt động tích cực và tự lựa chọn.

Môi trường lớp học Montessori phù hợp với điều kiện thực tế nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục tại các trường mầm non ở Việt Nam. Môi trường thiên nhiên và môi trường xã hội ở Việt Nam là môi trường lí tưởng để vận dụng theo triết lí của Montessori.

Điều quan trọng hơn cả những bộ giáo cụ Montessori đó là tinh thần, thông điệp mà M. Montessori để lại là “người lớn nên nghiêm túc đối xử với trẻ như một con người “trưởng thành” đúng nghĩa”. Việc người lớn tôn trọng những nhu cầu, sở thích, khả năng của mỗi trẻ là vô cùng quan trọng và khá đặc thù trong quan điểm giáo dục của Montessori.

Thực tế là trẻ em sẽ phát triển trong môi trường của mình thông qua các hoạt động, nhưng đồng thời trẻ cũng cần các đồ dùng, hướng dẫn và những hiểu biết không thể thiếu... Nếu như người lớn không gắn gũi với trẻ, trẻ không thể hoạt động một cách có ý nghĩa, còn nếu người lớn quan tâm nhiều hơn cần thiết, họ sẽ áp đặt trẻ, dập tắt năng lực sáng tạo của trẻ em.

Giáo viên có thể xây dựng trong lớp học do mình phụ trách một góc kĩ năng sống với những công việc

như đã nêu trong góc sinh hoạt của lớp học Montessori: làm việc với các loại khung áo, quét hạt, quét rác, quét giấy, đổ, rót nước... để trẻ có thể tự do thực hiện trong giờ chơi. Trẻ dùng dụng cụ vắt cam, tự làm bánh cuốn, dùng dao tự cắt bánh, cắt trứng, cắt trái cây, bóc vỏ trứng... Trẻ vui sướng với các món ăn do chính tay mình tạo ra và cảm nhận được giá trị sau mỗi buổi lao động có ý nghĩa. Các hoạt động này tiến hành trong các chương trình tổ chức sự kiện hoặc lồng ghép trong các hoạt động hàng ngày của trẻ.

Việc sử dụng các tình huống thực tiễn và đồ dùng học tập mang tính cảm giác gắn gũi với kinh nghiệm cuộc sống thực của trẻ thì hiệu quả phát triển trí tuệ sẽ tốt hơn. Tất cả các hoạt động trong cuộc sống hàng ngày của trẻ là phương tiện để giáo dục trẻ tính độc lập tự tin và các giá trị sống khác.

Kiến thức về số lượng của trẻ học toán theo phương pháp Montessori có hiệu quả và ý nghĩa hơn so với những trẻ không theo học lớp này. Chương trình học toán của Montessori có phạm vi rộng hơn và sâu hơn rất nhiều. Dù khối lượng kiến thức nặng hơn nhiều nhưng thực tiễn đã chứng minh rằng trẻ học theo phương pháp Montessori có thể tiếp thu một cách dễ dàng và học một cách hứng thú. Vấn đề là giáo viên mầm non phải biết tận dụng các điều kiện để hỗ trợ sự phát triển tối đa mọi tiềm năng của trẻ từ nội lực bên trong.

Một gợi ý khác cho giáo viên mầm non muốn vận dụng phương pháp Montessori về lĩnh vực mang tính học thuật như địa lí. Thay vì những công việc khám phá các châu lục trên thế giới, giáo viên có thể tạo môi trường cho trẻ khám phá về các vùng miền, ẩm thực, khí hậu phong phú của Việt Nam tại các địa phương. Mỗi tỉnh thành trong cả nước đều có nguồn thiên nhiên vô tận để giúp trẻ tận hưởng và khám phá những điều kì diệu của thế giới xung quanh.

Việt Nam đáng tự hào vì truyền thống văn hóa của dân tộc. Số lượng các dân tộc chiếm tỉ lệ tương đối cao và khá đa dạng. Đây là sức hút đặc biệt đối với trẻ em và người lớn trên khắp các châu lục trên thế giới. Trẻ hiểu và sử dụng trang phục đặc trưng của mỗi dân tộc cũng như các dạng địa hình của đất nước Việt Nam. Điều này không chỉ giúp trẻ phát triển nhận thức về lĩnh vực địa lí mà còn giúp trẻ biết yêu quê hương, đất nước, con người Việt Nam. Mỗi trẻ sẽ là một sứ giả nhỏ để quảng bá về những nét đẹp truyền thống của đất nước mình. Trong tương lai, các trường mầm non ở Việt Nam nên cho trẻ được giao lưu với trẻ em các nước khác thông qua các phương tiện truyền thông. Làm được điều đó, giáo viên mầm non không chỉ biết tạo dựng môi trường, luyện tập để phát triển khả năng quan sát mà còn phải khắc phục những

nhược điểm thường gặp như: áp đặt lên trẻ, thiếu sự tin tưởng vào trẻ, nóng vội sửa sai cho trẻ... Đây cũng là một xu thế tiến bộ mà giáo viên mầm non ở Việt Nam nên thay đổi để thực hiện quan điểm “giáo dục lấy trẻ làm trung tâm”.

Gợi ý tham khảo: Chế độ sinh hoạt trong lớp học Mon/Kế hoạch ngày (theo chương trình của Hàn Quốc và Mĩ):

- Đón trẻ từ 8-9h.
- 8h30-9h nếu điều kiện thời tiết tốt thì cho trẻ hoạt động ngoài trời (Trẻ 3 tuổi trở lên thì phải tiết giảm thời gian ăn uống của các con tại trường - Việt Nam).
- Các hoạt động cụ thể (bảng 1):

Bảng 1. Kế hoạch ngày theo chương trình của Hàn Quốc và Mĩ

Thời gian	Hoạt động
9h-9h30	Đi trên đường kẻ thẳng, trò chuyện
9h30-9h45/9h50	Hướng dẫn hoạt động (Trẻ 3 tuổi kết thúc sớm, trẻ 4-5 tuổi kết thúc muộn hơn)
9h50-11h30/12h	Trẻ hoạt động Mon (Trẻ 3 tuổi kết thúc sớm, trẻ 4-5 tuổi kết thúc muộn hơn)
11h30-12h45/13h	Ăn trưa (Trẻ 3 tuổi kết thúc sớm, trẻ 4-5 tuổi kết thúc muộn hơn)
13h-14h	Hoạt động ngoại khoá (thay đổi theo từng ngày): Hát, vận động theo nhạc, kể chuyện, tiếng Anh, vẽ, thể dục là hoạt động quan trọng, nếu hôm nào mà có giờ thể dục nhưng các con lại đi thăm quan không học được thì hôm sau phải dạy bù để tăng lượng vận động cho các con...
14h	Trả trẻ đợt 1
14h	Bắt đầu lớp học cả ngày
14h-15h	Ngủ trưa
15h-15h30	Ăn nhẹ
15h30-17h	Hoạt động tự do (trong đó có thể có hoạt động của Mon)
Các lớp mẫu giáo Mon ở Hàn Quốc mà học cả ngày thường không có ngủ trưa. Bởi vì phụ huynh không muốn con ngủ trưa ở trường, nếu ngủ trưa thì tối về trẻ sẽ không ngủ sớm	

- Về vận dụng xây dựng kế hoạch thực hiện chế độ sinh hoạt một ngày (bảng 2).

Phương pháp giáo dục Montessori mang tính tích hợp cao và gắn kết với sự phát triển trẻ em. Phương pháp này coi trọng sự lựa chọn nội dung và đồ dùng học tập của trẻ. Bộ giáo cụ Montessori được thiết kế với chức năng dạy học chuyên biệt có lợi thế trong quá trình tổ chức hoạt động cho trẻ.

Các trường mầm non ở Việt Nam đang gặp nhiều khó khăn trong việc trang bị các bộ giáo cụ và áp dụng vào thực tiễn chăm sóc, giáo dục trẻ. Việc bồi dưỡng cho giáo viên Việt Nam kĩ năng làm giáo cụ học tập để tăng cơ hội triển khai phương pháp này kết hợp với phương pháp truyền thống.

Bảng 2. Kế hoạch hoạt động một ngày của lớp mẫu giáo

THỜI GIAN	HOẠT ĐỘNG	THỨ 2	THỨ 3	THỨ 4	THỨ 5	THỨ 6
7 ^h 15-8 ^h	Đón trẻ	Đón trẻ				
8 ^h -8 ^h 15	Thể dục sáng	Thể dục sáng				
8 ^h 15-9 ^h	Trò chuyện sáng + giới thiệu hoạt động	Trò chuyện về ngày mới và hoạt động trong ngày Giới thiệu hoạt động (mới hoặc cũ)				
9 ^h -10 ^h 15	Hoạt động Montessori	Thực hành cuộc sống	Cảm giác	Ngôn ngữ	Toán	Văn hóa - địa lí
10 ^h 15-10 ^h 45	Hoạt động ngoài trời	Hoạt động giáo dục thể chất và chơi tự do ngoài trời				
10 ^h 45-11 ^h	Chuẩn bị đến bữa ăn	Vệ sinh cá nhân và chuẩn bị bàn ăn				
11 ^h -12 ^h 00	Ăn trưa	Phục vụ bàn ăn và ăn trưa				
12 ^h 00-14 ^h 00	Ngủ trưa	Vệ sinh lớp sau ăn, quét dọn và lau chùi Chuẩn bị chỗ ngủ, trải thảm và chiếu, xếp chăn gối và ngủ trưa				

Việc nghiên cứu về cách ứng dụng Phương pháp giáo dục Montessori và không nên quan niệm rằng phương pháp này khó thực hiện ở Việt Nam do giá thành giáo cụ đắt. Cần tận dụng môi trường thiên nhiên phong phú và các nguyên vật liệu dễ tìm kiếm để làm giáo cụ, tạo cơ hội phát triển tính sáng tạo cho trẻ.

Thực tiễn cho thấy, giáo viên mầm non ở Việt Nam mới chỉ hiểu một phần về Phương pháp Montessori bởi họ chỉ được chia sẻ kinh nghiệm trong các lớp tập huấn ngắn hạn theo chuyên đề riêng lẻ. Trong quá trình ứng dụng phương pháp này, giáo viên chưa có định hướng rõ ràng là tập trung vào phát triển lĩnh vực nào của trẻ. Mặt khác, mức độ sử dụng hệ thống các bài tập Montessori cũng không thường xuyên. Cách thức sử dụng Phương pháp Montessori chưa có sự thống nhất và đảm bảo các nguyên tắc, triết lí của Montessori.

Phụ huynh có trẻ đang học theo mô hình này chưa có những hiểu biết sâu sắc về Phương pháp Montessori, về hiệu quả mà phương pháp này mang lại đối với sự phát triển của trẻ. Gia đình cũng chưa chú ý tạo dựng môi trường để vận dụng Phương pháp Montessori hiệu quả. Trong đó, vai trò đồng hành của cha mẹ trong các hoạt động của trẻ là rất quan trọng. Vì thế, các lớp tập huấn, chia sẻ kinh nghiệm giữa phụ huynh với nhau và giữa phụ huynh với giáo viên mầm non cần được tổ chức nhằm phổ biến Phương pháp giáo dục Montessori.

3. Một số kiến nghị

3.1. Đối với các cấp quản lí:

- Tạo điều kiện thuận lợi cho giáo viên để được tập huấn, nâng cao trình độ chuyên môn về việc vận

dụng hiệu quả Phương pháp Montessori. Khuyến khích giáo viên tự làm giáo cụ và tổ chức các hoạt động sáng tạo cho trẻ.

- Trang bị giáo cụ và các phương tiện nhằm tạo môi trường thuận lợi cho các hoạt động của trẻ.

- Tổ chức tham quan mô hình vận dụng Phương pháp Montessori hiệu quả. Tổ chức tổng kết kinh nghiệm để thực hiện tốt hơn các nhiệm vụ chăm sóc, giáo dục trẻ theo triết lý giáo dục của Montessori.

- Khuyến khích các nhà nghiên cứu, giáo viên mầm non chủ động chia sẻ kinh nghiệm, đề xuất giải pháp trong quá trình vận dụng Phương pháp Montessori.

- Thống nhất các tiêu chí đánh giá về chất lượng, trong đó quan tâm đặc biệt đến sự hứng thú và tham gia tích cực của trẻ trong tất cả các hoạt động. Lượng hóa được những năng lực và thú hoạt động của trẻ.

3.2. Đối với giáo viên mầm non:

- Chủ động vận dụng tư tưởng, triết lý giáo dục của Montessori vào việc thực hiện chương trình GDMN. Lồng ghép các nội dung và phương pháp tổ chức hoạt động theo tư tưởng giáo dục của Montessori tùy theo điều kiện thực tiễn. Mỗi vùng

miền của Việt Nam có những nét đặc trưng riêng, vì thế giáo viên mầm non cần linh hoạt tận dụng tất cả các điều kiện sẵn có để giúp trẻ thỏa mãn nhu cầu nhận thức và phát triển diện.

- Tôn trọng sự khác biệt của mỗi trẻ và thúc đẩy tiềm năng sẵn có của mỗi trẻ. Quan sát trẻ cẩn thận và nhận định mức độ phát triển của trẻ để tự làm giáo cụ, thiết kế môi trường hoạt động và hướng dẫn trẻ sử dụng giáo cụ và môi trường hiệu quả nhất. □

Tài liệu tham khảo

[1] Ngọc Thị Thu Hằng (2014). *Giới thiệu Phương pháp giáo dục Montessori*. Tạp chí Khoa học, Trường Đại học Sư phạm TP. Hồ Chí Minh, số 57.

[2] Nguyễn Minh (Biên soạn, 2014). *Phương pháp Montessori, nghệ thuật nuôi dạy trẻ đỉnh cao*. NXB Lao động.

[3] Paula Polk Lillard (2014, Người dịch: Nguyễn Thúy Uyên Phương). *Phương pháp Montessori ngày nay*. Công ty Trách nhiệm hữu hạn sách Dân Trí.

[4] Bộ GD-ĐT (2009). *Chương trình giáo dục mầm non*. NXB Giáo dục Việt Nam.

[5] Nguyễn Thị Thu Hiền (2008). *Phát triển và tổ chức thực hiện chương trình*. NXB Giáo dục.

Bàn về vấn đề dạy học...

(Tiếp theo trang 12)

thức ban đầu lên một mức độ mới, hoàn thiện hơn, hệ thống hơn, đồng thời trẻ có kết quả phát triển tốt hơn về các năng lực hoạt động trí tuệ như: quan sát, so sánh, phân tích, nhận xét, phân loại... Như vậy, với phương pháp DHLTLTT, nhà giáo dục không cung cấp kiến thức có sẵn cho trẻ, không yêu cầu trẻ ghi nhớ kiến thức GV đưa ra, không yêu cầu trẻ xem cô hoạt động,... mà chỉ tạo ra môi trường hoạt động để trẻ khám phá nhận thức đối tượng bằng các hoạt động nhận thức phong phú, được chia sẻ, chỉnh sửa, được tự đánh giá kết quả, được hoàn thiện mình... Trẻ thực sự là một chủ thể hoạt động nhận thức tích cực, nhà giáo dục là người tổ chức, hướng dẫn, giúp đỡ trẻ trong các hoạt động nhận thức để có kết quả hoàn thiện cuối cùng theo mục đích dạy học.

- Nhà giáo dục cần đánh giá kết quả học của trẻ một cách "đa chiều". Đánh giá kết quả học theo phương pháp DHLTLTT khác cơ bản so với phương pháp dạy học lấy GV giáo làm trung tâm, theo đó, nếu như dạy học lấy GV làm trung tâm, kết quả học của trẻ được đánh giá qua các tiêu chí: chú ý lắng nghe GV nói, quan sát GV làm, ghi nhớ tri thức GV cung cấp, nhắc lại được các tri thức đó thì kết quả học theo phương

pháp DHLTLTT được đánh giá qua các tiêu chí: mức độ hứng thú tham gia hoạt động khám phá nhận thức; kết quả khám phá ban đầu của trẻ hoặc nhóm trẻ; khả năng trình bày kết quả khám phá nhận thức; kết quả tự đánh giá mình và bạn; kết quả nhận thức cuối cùng sau khi chia sẻ với bạn và GV. Nhà giáo dục nhìn nhận kết quả học của trẻ một cách đa chiều chứ không chỉ đánh giá mỗi tri thức, kĩ năng mà trẻ có được trên mỗi giờ học.

3. Kết luận

Trẻ mầm non rất tò mò, nhu cầu nhận thức rất lớn, đây là điều kiện thuận lợi để tiến hành DHLTLTT, nhà giáo dục cần phát huy vai trò chủ thể của trẻ trong hoạt động nhận thức để trẻ có cơ hội phát triển tối đa trong hoạt động học. □

Tài liệu tham khảo

[1] Bộ GD-ĐT (2009). *Chương trình giáo dục mầm non*. NXB Giáo dục Việt Nam.

[2] Phạm Thị Châu - Nguyễn Thị Oanh - Trần Thị Sinh (2002). *Giáo dục học mầm non*. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.

[3] Hồ Ngọc Đại (1991). *Giải pháp giáo dục*. NXB Giáo dục.

[4] Nguyễn Thị Hòa (2010). *Giáo dục tích hợp ở bậc học mầm non*. NXB Đại học Sư phạm.

[5] Nguyễn Kỳ (1995). *Phương pháp giáo dục tích cực lấy người học làm trung tâm*. NXB Giáo dục.